

Satversmei atbilst pienākums novietot Latvijas valsts karogu pie fiziskajām personām piederošām dzīvojamām ēkām, sods par šā pienākuma nepildīšanu Satversmei neatbilst

2015. gada 2. jūlijā Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2015-01-01 „Par Latvijas valsts karoga likuma 7. panta pirmās un otrās daļas un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁴³ panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 100. pantam”.

Pienākums novietot Latvijas valsts karogu pie dzīvojamām ēkām stiprina valstisko apziņu. Soda noteikšana pilsoniska rakstura pienākumu izpildes nodrošināšanai ir atzīstama par samērīgu tikai izņēmuma gadījumos.

Apstrīdētās normas

Latvijas valsts karoga likuma 7. panta pirmā un otrā daļa noteic:

„(1) Latvijas valsts karogu pie publisko personu ēkām, privāto tiesību juridisko personu un personu apvienību ēkām, kā arī dzīvojamām ēkām novieto 1. maijā, 4. maijā, 21. augustā, 11. novembrī un 18. novembrī.

(2) Latvijas valsts karogu sēru noformējumā pie publisko personu ēkām, privāto tiesību juridisko personu un personu apvienību ēkām, kā arī dzīvojamām ēkām novieto 25. martā, 14. jūnijā, 17. jūnijā, 4. jūlijā un decembra pirmajā svētdienā.”

Savukārt Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁴³ pants noteic:

„Par Latvijas valsts karoga vai citu valstu karogu nepacelšanu Saeimas, Ministru kabineta, republikas pilsētu domju vai novadu domju noteiktajās dienās vai gadījumos, kā arī par Ministru kabineta noteiktā Latvijas valsts karoga pacelšanas veida vai kārtības pārkāpšanu — izsaka brīdinājumu.

Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti gada laikā pēc administratīvā soda uzlikšanas, — izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu līdz četrdesmit *euro*.”

Augstāka juridiskā spēka norma

Satversmes 100. pants: „Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.”

Prasījuma robežas

Satversmes tiesa atbilstoši pieteikuma iesniedzējas prasījuma robežām vērtēja apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 100. panta pirmajam teikumam. [10]

Satversmes tiesa apstrīdētās normas vērtēja kopsakarā tiktāl, ciktāl tās uzliek fiziskajām personām pienākumu likumā noteiktajās dienās pie tām piederošām dzīvojamām ēkām novietot Latvijas valsts karogu un par šā pienākuma nepildīšanu paredz administratīvo sodu. [10.2]

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc Solvitas Olsenas konstitucionālās sūdzības. Sūdzības iesniedzējai uzlikts administratīvais sods, jo viņa 2013. gada 14. jūnijā pie sev piederošās dzīvojamās ēkas nebija novietojusi Latvijas valsts karogu sēru noformējumā. Sūdzības iesniedzēja norāda, ka svinējusi ģimenes svētkus, bet karogs sēru noformējumā traucētu svinības.

Sūdzības iesniedzēja pauda uzskatu, ka apstrīdētās normas pārkāpj viņas tiesības uz vārda brīvību. Karoga lietošana kā obligāts pienākums nenodrošinot personas tiesības izvēlēties vai paust savus uzskatus, kā un kad to darīt.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par tiesību uz vārda brīvību tvērumu

Satversmes 100. pantā noteiktās tiesības uz vārda brīvību ir personu aizsargājošas tiesības, kas paredz, ka valsts neiejaucas indivīda vārda brīvības jomā. Satversmes tiesa nošķir divus vārda brīvības aspektus:

- 1) pozitīvo jeb tiesības brīvi iegūt un izplatīt informāciju un paust savus uzskatus,
- 2) negatīvo jeb tiesības paturēt informāciju, turēties pie saviem uzskatiem un tos nepaust.

[11.3]

Satversmes tiesa atzina, ka valsts karoga novietošana pie fiziskajai personai piederošās dzīvojamās ēkas ir viena no vārda brīvības izpausmēm, proti, vārda brīvība līdzās, piemēram, runām, dalībai demonstrācijās u.tml., ietver arī citas kombinētas vārda brīvības izpausmes, tostarp simbolu lietošanu. [11.4]

Tāpat tiesa norādīja, ka indivīds var paust viedokli ar noteiktas attieksmes paušanu vai uzvedību. Attieksmes izrādīšana var izpausties arī kā viedokļa nepaušana. [11.3]

Tādējādi Latvijas valsts karoga novietošana vai atturēšanās novietot karogu pie fiziskajai personai piederošas dzīvojamās ēkas arī ir viena no vārda brīvības izpausmēm. [11.4]

Par vārda brīvības ierobežojumu

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas ierobežo pieteikuma iesniedzējas vārda brīvību [12] un norādīja, ka indivīda tiesības var tikt ierobežotas, ja ierobežojums ir attaisnojams, proti, nepieciešams sabiedrības interešu labā [13].

Noskaidrojot, vai tiesību ierobežojums ir attaisnojams, Satversmes tiesa pārbaudīja:

- 1) vai ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu;
- 2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis;
- 3) vai ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi, proti, vai izmatotie ierobežojošie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, vai mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un vai labums, ko no ierobežojuma gūst sabiedrība, ir lielāks par indivīdam nodarīto zaudējumu. [13, 16]

Ierobežojums noteikts ar likumu

Satversmes tiesa atzina, ka tiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, jo lietā nav strīda par to, ka apstrīdētās normas ir pieņemtas ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, izsludinātas, publiski pieejamas un skaidri formulētas. [14]

Par ierobežojuma leģitīmo mērķi

Satversmes tiesa norādīja, ka Latvijas valsts karoga novietošana pie dzīvojamām ēkām veicina demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzību. [15.1] Satversmes tiesa pievērsa īpašu uzmanību tam, ka Latvijas valsts karogs ir valsts simbols, kas ir nostiprināts Satversmē, proti, valsts karoga regulējums ietverts Satversmes 4. pantā kopš Satversmes pieņemšanas. Satversmes 4. pants ietilpst to Satversmes pantu kopumā, kas veido Latvijas valsts konstitucionāli tiesisko pamatu. [15.2]

Valsts karogam kā valsts simbolam ir būtiska nozīme valstiskās apziņas veidošanā un stiprināšanā. Pienākums novietot Latvijas valsts karogu pie dzīvojamām ēkām stiprina valstisko apziņu un līdz ar to demokrātisku Latvijas Republiku. [15.2]

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka ierobežojumam ir leģitīms mērķis – Latvijas demokrātiskās valsts iekārtas aizsardzība. [15.2]

Par ierobežojuma samērīgumu

Satversmes tiesa atzina: karoga novietošana pie dzīvojamām ēkām nodrošina ne vien to, ka konkrētās ēkas iedzīvotāji piedalās vēsturisko notikumu pieminēšanā, bet arī to, ka šādā veidā tiek informēta plaša sabiedrības daļa, atgādinot par Latvijas valstij būtiskiem vēsturiskiem notikumiem. Tādējādi Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās noteiktais vārda brīvības ierobežojums ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai. [16.1]

Satversmes tiesa nāca pie slēdziena, ka nav saudzējošāku līdzekļu, kas leģitīmo mērķi sasniegtu tikpat efektīvi. Lai arī lietas dalībnieki norādīja uz citiem līdzekļiem, piemēram, iespēju rīkot izglītojošos un informējošos pasākumus, Satversmes tiesa atzina, ka valst simbolu vizuāla demonstrācija ir kvalitatīvi atšķirīga no citiem līdzekļiem, īpaši attiecībā uz tūlītēji un vienlaicīgi sasniedzamās auditorijas skaitlisko sastāvu, tādēļ šie līdzekļi nav uzskatāmi par savstarpēji kvalitatīvi aizstājamiem un vienlīdz efektīviem. [16.2]

Vērtējot, vai nelabvēlīgās sekas, kas indivīdam rodas pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no ierobežojuma gūst sabiedrība, Satversmes tiesa norādīja, ka pilsoniskais pienākums novietot Latvijas valsts karogu pie dzīvojamām ēkām dod būtisku labumu visai sabiedrībai. Satversmes tiesa atzīmēja, ka sabiedrības ieguvums no šā pienākuma valstī, kur joprojām tiek atzīta nepieciešamība pēc valstiskās apziņas stiprināšanas pasākumiem, ir lielāks nekā indivīda tiesībām nodarītais zaudējums. [16.4]

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka pienākums novietot Latvijas valsts karogu pie fiziskām personām piederošām dzīvojamām ēkām ir samērīgs. [16.4]

Tomēr Satversmes tiesa vērsa uzmanību tam, ka sods par karoga nenovietošanu pie fiziskām personām piederošām dzīvojamām ēkām maina pamattiesību ierobežojuma juridisko dabu. Pastāv pamatota iespējamība, ka valsts karogs tiek novietots noteiktā soda dēļ, nevis atceroties Latvijas valstij nozīmīgos vēsturiskos notikumus. [16.5]

Satversmes tiesa norādīja, ka valstiskās apziņas veidošanās sekmējama atbilstoši demokrātiskas valsts principiem. Soda noteikšana pilsoniska rakstura pienākumu izpildes nodrošināšanai ir atzīstama par samērīgu tikai izņēmuma gadījumos. [16.6]

Ja likumdevējs nosaka ar vārda brīvības negatīvā aspekta (atturēšanās paust viedokli) ierobežojumu saistītu administratīvo sodu, tam šāda rīcība pietiekami jāpamato. Satversmes tiesa norādīja, ka no lietas materiāliem nav gūstama pārliecība, ka attiecībā uz apstrīdēto Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normu Saeima būtu pietiekami pamatojusi izņēmuma gadījuma esamību demokrātiskā sabiedrībā pašreiz. [16.7] Satversmes tiesa norādīja, ka demokrātiskā sabiedrībā nav pieļaujama soda paredzēšana par viedokļa nepaušanu. [16.8]

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normā ietvertais ierobežojums tiktāl, ciktāl tas nosaka sodu par Latvijas valsts karoga nenovietošanu pie fiziskajām personām piederošām dzīvojamām ēkām, nav samērīgs un neatbilst Satversmes 100. pantam.

Satversmes tiesa atzina Latvijas valsts karoga likuma 7. panta pirmo un otro daļu par atbilstošu Satversmes 100. pantam.

Satversmes tiesa atzina Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁴³ pantu tiktāl, ciktāl tas nosaka sodu par Latvijas valsts karoga nenovietošanu pie fiziskajām personām piederošajām dzīvojamām ēkām, par neatbilstošu Satversmes 100. pantam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā oficiālās publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Līna Kovalevska

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv

67830748, 29813216